

Ігрова діяльність на уроках музичного мистецтва

Анотація. У статті обґрунтовано значення ігрової діяльності на уроках музичного мистецтва як дієвого засобу пізнавально-активного розвитку учнів початкової школи.

Ключові слова: ігрова діяльність, пізнавально-активний розвиток, учні початкової школи, урок музичного мистецтва.

Abstract. The article substantiates the importance of play activities in music lessons as an effective means of cognitive and active development of primary school children.

Keywords: game activity, cognitive-active development, elementary school children, music lesson.

Актуальність теми дослідження. Початкова освіта посідає чільне місце у формуванні фундаменту становлення особистості. Її метою є всебічний розвиток школяра, його здібностей та компетентностей, навичок та умінь відповідно до індивідуальних та вікових особливостей учня. Надзвичайно вагому роль у процесі освіти займає пізнання та опанування музичного мистецтва. Тому одним із головних завдань початкової освіти є розвиток у дітей оцінного ставлення до музики, формування здатності до сприймання, аналізу та відтворенню художніх образів музичних творів, а також розвитку музичних здібностей та уміння самовираження.

Музично-естетичне виховання у початковій школі направлене на вдосконалення особливостей учня, формування його різноманітних якостей і компетентностей, тому вчителям необхідно подбати про оптимальний та ефективний вибір методів для активізації процесу музичного виховання.

Сучасний урок музичного мистецтва – це творчий цілісний процес, за допомогою якого досягається повноцінна, рівноправна діяльність учня та вчителя. У теперішній час учителю музичного мистецтва не тільки потрібно традиційно забезпечити навчально-виховний процес, а ще й спрямувати увагу на те, щоб кожен учень був задоволений власним успіхом на уроці, своєю роботою, а також відчував гордість за продукування знань.

Ефективна праця та засвоєння необхідних знань у початковій школі досягається через вибір результативного методу навчання, а саме використання на уроках ігрових технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему ігрової діяльності молодших школярів представлено в багатьох дослідженнях: концепції культурно-історичного походження психіки (Л. Виготський, О. Запорожець); культурологічній теорії гри (Й. Гейзінга); психологічній теорії діяльності (Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн); теорії навчально – пізнавальної діяльності (Н. Бібік, Г. Костюк, В. Сухомлинський, О. Савченко); психологічній теорії ігрової діяльності (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Леонтьєв); теорії соціальної детермінованості ігрової діяльності (П. Блонський, Л. Венгер, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець); теорії керівництва ігровою

діяльністю дітей (Н. Анікеєва, Л. Артемова, Л. Виготський, Р. Жуковська, О. Запорожець, Я. Коменський, В. Котирло, Н. Кудикіна, Г. Люблінська, В. Менджерицька, Н. Менчинська, С. Русова, В. Сухомлинський, А. Усова, К. Ушинський) [1, с. 141-146].

Мета і завдання статті – розкрити значення ігрової діяльності на уроках музичного мистецтва як дієвого засобу пізнавально-активного розвитку учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. *Ігрові педагогічні технології* – це технології, в основу яких покладена педагогічна гра, як вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння знань [2, с. 122].

Ігрові технології навчання відрізняються від інших технологій тим, що гра:

- добре відома, звична й улюблена форма діяльності для людини будь-якого віку;
- мотиваційна за своєю природою (вимагає від учнів ініціативності, творчого підходу, уяви, цілеспрямованості);
- ефективний засіб активізації; у грі легше долаються труднощі, перешкоди, психологічні бар'єри;
- дає змогу вирішувати питання формування знань, умінь, навичок; переважно колективна, групова форма роботи, в основі якої знаходиться змагання;
- багатофункціональна, її вплив на учня неможливо обмежити одним аспектом;
- має кінцевий результат; у грі учасник має отримати приз: матеріальний, моральний, психологічний; - має чітко поставлену мету й відповідний результат [3, с. 6]

С. Шамаков зазначав, що більшості ігрових методик властиві такі риси:

- вільна розвивальна діяльність, яка здійснюється лише за бажанням дитини, задля задоволення від самого процесу діяльності, а не тільки від результату (процедурне задоволення);
- творчий, значною мірою імпровізований, дуже активний характер цієї діяльності («поле творчості»);
- емоційна піднесеність діяльності, суперництво, змагальність, конкуренція, атракція (почуттєва природа гри, «емоційна напруга»);
- наявність прямих або непрямих правил, які відображають зміст гри, логічну та часову послідовність її розвитку [2, с. 123]

Для розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності ефективним буде застосування таких принципів, а саме:

- принцип урахування індивідуальних можливостей учнів;
- принцип емоційної насиченості навчально-виховного процесу;
- принцип зацікавленості музичною діяльністю;
- принцип активізації творчого самовираження дітей.

Принцип урахування індивідуальних можливостей учнів – передбачає опору на індивідуальні якості та активізацію у кожного учня здатності до музичного навчання.

Означений принцип дає змогу в умовах колективної навчальної роботи кожному учневі йти до володіння навчальним матеріалом своїм шляхом.

Реалізуючи цей принцип, потрібно враховувати рівень розумового розвитку дітей, їх знань і умінь, пізнавальної та практичної самостійності, інтересів, вольового розвитку, працездатності.

Принцип емоційної насиченості навчально-виховного процесу, згідно якого забезпечується яскравість реакції учнів на музичну діяльність, активність переживання музики учнями, перетворення формального навчального процесу у живе спілкування, розкриває роль емоцій як регуляторів діяльності молодших школярів.

На думку А. Петровського та М. Ярошевського емоції – це психічне відображення життєвого сенсу явищ і ситуацій у вигляді безпосереднього переживання, що обумовлено відношенням об'єктивних властивостей до потреб [4, с. 56].

Ставлення дитини до навчання – емоційно-позитивне і є сукупністю залежностей та взаємозв'язків, що виникають в процесі взаємодії дитини з вчителями в міжособистісному спілкуванні та в умовах співробітництва в навчальному процесі. Умовами виховання емоційно-позитивного ставлення до навчання є наявність сприятливого психологічного клімату в колективі; особистісно-зорієнтована педагогічна взаємодія; формування та розвиток інформаційної і пізнавальної потреб.

Принцип зацікавленості музичною діяльністю передбачає опору на свідоме ставлення і творчу активність молодших школярів на уроках музики та визначає організацію навчального процесу. Означений принцип передбачає розвиток свідомого осмислення і розвиток музичних здібностей учнів початкової школи.

Урок повинен включати в себе різні види музичної діяльності учнів: спів, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах, слухання музики, музична грамота, музичні ігри. Всі види музично-творчої діяльності мають сприяти розвитку музичних здібностей.

Принцип активізації творчого самовираження дітей, впровадження якого сприяє розкриттю учнями свого «Я» у музичній діяльності, спонукає учнів до творчості та виявлення ініціативи у музичній діяльності. Процес самовираження допомагає молодшим школярам комплексно подати себе і свою діяльність іншим учням і одержати від цього задоволення, пережити ситуацію успіху.

Суттєвою ознакою самовираження є індивідуальна творча свобода особистості. Термін «самовираження» тлумачиться як: «дія за значенням самовиражатися, розкривати своє «Я», свою індивідуальність; виявляти (переважно у художній творчості, в художньому образі) свої думки, настрої, переконання» [5, с. 1287].

На погляд Р. Чумікової, творча свобода дитини може бути виражена в художньо-естетичній діяльності, емоційно-естетичному ставленні до світу, культурно-мовленнєвих комунікаціях, рефлексії. Чинниками, що позитивно впливають на розвиток творчого самовираження дітей, за словами вченої, є: врахування індивідуальних властивостей дітей, адекватність у виборі методів, форм і засобів творчої діяльності, створення умов для свободи самовираження [6, с. 9-12].

У процесі гри в школярів виробляється звичка самостійно мислити, зосереджуватися, прагнути до отримання нових знань. У них розвивається увага, захопившись грою учні не помічають, що вони навчаються, пізнають щось нове, орієнтуються різних ситуаціях, а також вчаться працювати у командах, щоб не підвести своїх однокласників. Ще одним позитивним чинником у ігровій діяльності є те, що до гри залучаються навіть найпасивніші діти, і це дозволяє стимулювати їх до навчальної діяльності.

Сучасні програми з музичного мистецтва орієнтуються на використання різноманітних ігрових форм, учитель може використовувати будь-які прийоми, щоб залучити учнів до ігрової діяльності:

- 1) «Пластичне інтонування» (виконавська участь рук, ніг, корпусу, нахилів голови під музику);
- 2) Показ пульсу музичного твору (плескання, гра на простих ритмічних інструментах), показ за допомогою рук не тільки темпу, а й динаміки, напрямку і висоти звучання, а пізніше й показ музичного фразування;
- 3) Поділ класу на рольові групи (наприклад, актори і критики, господарі і гості);
- 4) Гра в чотири руки (гра в ансамблі з учителем на музичному інструменті);
- 5) Гра на доступних дітям музичних інструментах (барабан, бубон, трикутник, металофон тощо).

Така діяльність учнів у процесі досягнення естетичних цінностей музичного мистецтва задовольняє їх бажання діяти самостійно, активно спонукає до проникнення у виконавські можливості музики.

Висновки. Отже, у зв'язку з новими тенденціями розвитку суспільства виникає необхідність створення нових технологій, які б забезпечували розвиток музичних здібностей, пізнавально-активного розвитку школяра. Формування активної особистості вимагає використання нестандартних форм педагогічної взаємодії. Однією з таких форм є гра як засіб розвитку творчого потенціалу школяра. Ігровий метод навчання передбачає визначення мети, спрямованої на засвоєння матеріалу, вибір виду навчально-пізнавальної діяльності і форми взаємодії учнів та вчителя. Таким чином, коли ігрова діяльність зливається з навчанням, працею, мистецтвом, вона забезпечує необхідні емоційні умови для всебічного, гармонійного розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Дзятківська Г. В. Ігрові технології навчання в початковій школі: особливості використання. *Інститут педагогіки і психології*. 2015. №23. С. 141–146.
2. Селевко Г. К. Енциклопедія освітніх технологій. Т. 1. М.: Народна освіта, 2005. 816 с.
3. Приставська А. Ігрові технології навчання. *Англійська мова та література*. 2011. № 11. С. 5 – 97.
4. Петровський А. В. Основи теоретичної психології. ИНФРА-М, 1998. 528 с.
5. Самовираження. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь, 2005. С. 1098.
6. Чумичева Р. М. Творча свобода дитини як прояв її внутрішнього світу. *Виховання школярів*. 2000. № 5. С. 9-12.

